

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областен управител на област Пловдив

ПРОТОКОЛ № 2

от заседание на Постоянната комисия по заетост към Областния

съвет за развитие на област Пловдив

4-ти април 2024 г. (четвъртък), 14:00 часа

Днес 04.04.2024 година (четвъртък), от 14:00 часа в заседателна зала 300 на Областна администрация - Пловдив, се проведе заседание на Постоянната комисия по заетост към Областния съвет за развитие на област Пловдив, сформирана със Заповед на Областен управител № ОКД-02-4/14.02.2024 година, във връзка с постъпило писмо с вх. № РД-36-5#25/26.03.2024г. от Министерството на образованието и науката, относно провеждане на регионални консултации за подготовката на програма ДОМИНО 2 по Швейцарско-българската програма за сътрудничество в подкрепа на дуалното обучение в България.

За днешното заседание беше изпратена покана с предварителен дневен ред с изх. № ОКД-07-10 /29.03.2024 г.

Неразделна част от настоящия протокол е присъственият списък от днешното заседание (приложение №1).

Заседанието протече при следния

ДНЕВЕН РЕД:

1. Провеждане на консултации за подготовка на програма ДОМИНО 2 в подкрепа на дуалното обучение в България.

Заседанието беше открито от г-н Димитър Добрев - Заместник областен управител на област Пловдив - Председател на Постоянната комисия по заетост към Областния съвет за развитие на област Пловдив, който приветства членовете на комисията с добре дошли.

По т. 1 от дневния ред - Провеждане на консултации за подготовка на програма ДОМИНО 2 в подкрепа на дуалното обучение в България, г-н Добрев даде думата на г-н Васил Радойновски, ръководител на секретариата на Българо-швейцарската камара, който обясни през какво е минала дуалната система в България.

Той обясни, че въвеждането на този модел професионално образование в България стартира още през 2015г., и се подкрепя от Швейцарско-Българската програма за сътрудничество, позната под името програма ДОМИНО 1.

С въвеждането на този модел на професионално обучение в България по програма ДОМИНО 2 се цели от една страна да се даде възможност да се обсъдят настоящите резултати, а от друга страна ще се установи какво е направило Министерството на образованието до този момент.

Г-н Радойновски, накратко разказа, какво всъщност представлява дуалното обучение. Това е форма на обучение в средното образование, в която същевременно се натрупват знания и практически опит. Тя включва професионално обучение, което се осъществява паралелно на две места - в професионално училище и в предприятието.

Дуалното обучение се прилага в страни като Германия, Австрия, Швейцария, Франция, и др. Навсякъде, където системата работи ефективно се наблюдават устойчиво ниски нива на младежката безработица. Професиите в които учениците могат да се обучават чрез дуална система, се определят чрез закон от всяка държава.

Учениците се обучават от 3 до 5 дни седмично. Част от обучението са лекциите в професионални гимназии, като се преподава почасово или в блок от занимания.

Г-н Радойновски коментира, че най-новото като тенденция по отношение на бъдещето на тази форма на обучение са така наречените „меки умения“, т. е квалификация свързана не само с обучението в една конкретна професия, а и едновременно придобиване на знания и умения по отношение на работа в екип, комуникация и всичко това което дава възможност на обучаващите се, бързо и лесно да се адаптират към работната среда и колектива. Тъй като динамиката в индустрията и технологиите много бързо се променя, необходимостта от подобен вид обучение за бъдещите професии ще е от изключително голямо значение. Възможността бързо да се усвоява нов материал, да се подобрява комуникацията и работата в екип, налага необходимостта тези знания и умения да се придобиват в конкретна работна среда.

Това всъщност стои в основата на бъдещите мерки, които Министерството на образованието иска да приложи в дуалната образователна система в България.

Г-н Радойновски обясни още, че проекта Домино 1 е стартирал през 2015г. с подкрепата на Швейцарската Конфедерация, по договор с ЕС. Тъй като бизнесът за Швейцария е на водещо място в страната ѝ, за да си осигури достъп до европейския пазар, тъй като тя не е членка на ЕС, е взела решение да подкрепи разрастването на съюза чрез свое финансиране. Основната цел е била да се подкрепят страните от бившия източен блок. Програмата завършва през 2019-2020г.

В рамките на тази програма за България са пренасочени пари от Швейцария за провеждане на дуалното обучение по швейцарски модел. Основната цел е да се разработи адаптивен модел за нашите условия, чрез изграждане на капацитет за репликиране и разрастване, което ще даде възможност да започне да се предлага успешно и в България. Такъв вид обучение от този модел има в страните Германия и Австрия.

В Швейцария 70-75% от младежите продължават образованието си след 7 клас в професионални гимназии, това от своя страна е дало голямо положително отражение върху швейцарската икономика, независимо че Швейцария по територия е малко повече от 1/3 от България, а населението ѝ е 9 млн. Нарастването на населението не се дължи на естественият прираст, а от увеличения брой имигрантите в страната. През последните 6-7 години икономиката на страната е призната за най-иновативна в света, и до голяма степен Швейцария смята, че това е резултат на успешния модел на професионално образование в средните училища. Причините са много, но основно е използването на подходящи модели, адаптирани максимално към условията на страната им.

След приключването на програма ДОМИНО 1, Министерството на образованието е създавало предпоставки за продължаване на проекта в подкрепа на дуалното образование, чрез финансиране с европейски пари по Оперативна програма „Наука и образование за растеж“.

Г-н Радойновски сподели, че от прилагането на дуалното обучение в България в периода от 2019-2023г. липсват големи системни промени, тъй като усилията основно са били насочени към разширяване на обхвата. В момента България е в 8 годишна фаза от прилагането на този вид

професионално обучение, а както се знае в образованието за да се видят резултатите от съответна промяна или реформа е необходим един пълен образователен цикъл който се състои от 12 до 15 години. В момента е очевидно, че МОН е взело решение да преосмисли нещата и да предложи условия за продължаване на втория проект по програма ДОМИНО 2 който стартира от началото на 2024г.

Целта на програма ДОМИНО 2 ще бъде да се трансформира бизнеса в движеща сила на дуалното образование, нещо което до момента не е реализирано, докато в икономически развитите страни основната движеща сила се явява, именно професионалното обучение.

Г-н Радойновски, разказа накратко какво се е случило по време на програмата ДОМИНО 1. Според него най-важното което е направено до момента е създаването на всички необходими нормативни предпоставки за прилагане на дуалното образование в България, а именно това са промени в закона за професионалното образование, промени в кодекса на труда даващ възможност на децата- ученици да работят на трудов договор в съответна фирма.

Модела на обучение е следния: В 11 клас обучението се осъществява паралелно на две места - в професионално училище и в предприятие, като 2 дни ученика е на работа на конкретно работно място, а в 12 клас последната година на обучение дните стават 3, тъй като учениците вече са пълнолетни и са навършили 18 години. Сключва се трудов договор между обучаемия и фирмата-партньор с всички произтичащи от това задължения между двете страни /ученик - работодател/. Новото е, че от 01.04.2024г. държавата поема здравните и социални осигуровки на учениците обучаващи се в съответните фирми.

В периода от 2019-2023г. с пари от ЕС са подпомогнати участниците в тези направления, конкретно за подкрепа на училищата с дуално обучение, подкрепа за образователната система, подкрепа за работодателите и не на последно място подкрепа на родителите, като идеята е увеличаване на добрите предпоставки за по широко предлагане на дуалното образование в България.

Основният проблем за фирмите вземащи участие в дуалното образование, са не самото финансовите средства, а по скоро децата и техните родители. На кратко обратната информация изпращана от професионалните училища към МОН или други източници, показва че все повече ученици се отказват от продължаващо образование, наблюдавало се и отказване на някои фирми вземащи участие в обучението. Отчетените резултати са твърде ниски и това наложило спешни мерки за продължаване на програмата за утвърждаване на дуалното образование в България.

Г-н Радойновски, зададе въпрос към присъстващите, според тях каква е ролята на работодателя в този процес и какво е необходимо той да осигури. Според него най-важното е реалното работно място, т. е идеята е усвояващите професията млади хора да работят реално на работно място, да участват реално в трудовия процес, с други думи да генерират добавена стойност по време на обучението си, т. е не само да присъстват, гледат и наблюдават, но и да участват в трудовия процес. На бизнес език това означава да генерират добавена стойност. Другото изискване към работодателите по закон в България е обучаващите да имат работници-наставници, които да са допълнително квалифицирани и да работят под наблюдение с учениците. Законово нормативно изискване за един наставник са не повече от 5 обучаващи се по време на трудовия процес.

Необходимо е също така, работодателите да вземат участие в разработването на учебните планове и програми, да участват в изпитните комисии, да им се даде възможност за усъвършенстване на организации по отношение на отделните професии, тъй като се знае, че капацитета на такъв вид организации в България не е достатъчен. Често липсват специалисти от различни професии от практическата част на образователната система, които реално да вземат участие в раз-

работването на учебните планове и програми. За пример г-н Радойновски, посочи че в най-големите браншови организации в Швейцария в металообработването, електротехниката и строителната индустрия, имат отдели с по 35 човека, които отговарят за професионалната квалификация, разработването на учебни планове и програми за съответните професии.

В средата на 2023г. консултативният съвет за професионално образование и обучение към МОН приел стратегическа визия за развитие на дуалното обучение в България до 2030 г. Тя предвижда фокусиране върху водещата роля на бизнеса в обучението, развитие и модернизиране на системата на дуалното образование в страната, повече комуникация за популяризирането ѝ. Разработването е финансово подкрепено със средства от фонда за подготовка на мерки за подкрепа на Швейцарско-българската програма за сътрудничество.

Предвижда се изцяло нов списък на професиите. Ще бъде премахнато досегашното свръхдетайлизиране на отделни често сходни специалности, а вместо това ще има по-малко на брой широкопрофилни професии. Обучението по всяка професия ще включва и теми по опазване на околната среда, както и придобиване на специализирани ИТ умения, необходими за упражняване на конкретната професия.

Според г-н Радойновски необходимо е учениците от 8, 9 и 10 клас да имат по голяма възможност за работа, това може да се постигне, чрез по тясно сътрудничество между фирмата и училището, чрез подетайлно запознаване с работните места. Някои фирми са тясно ориентирани в своето производство и не може да се представят всички необходими компетенции за цялостната професия. Това налага от своя страна, фирмите да обучат свои служители като бъдещи наставници на учениците в училищата.

Така например в Швейцария браншовите организации предлагат годишни курсове за няколко седмици в рамките на учебната година, в които целенасочено се преподават на учениците знания които не могат да се научат и усвоят в конкретната фирма за обучение.

В момента се работи по изменение и допълнение на Наредба №1 от 08.09.2015г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение), която е основополагащият документ който разрешава прилагането на дуалното образование в България.

Г-н Радойновски, даде думата на присъстващите в залата, да изкажат мнение и препоръки относно опита който имат, и какви са по важните заключения от това което се случва от 2015г. до момента.

Г-жа Анета Чилингинова - директор на ПГМТ "Проф. Цв. Лазаров" - взе думата и обясни накратко опита който имат от участието си по програма ДОМИНО 1.

ПГМТ "Проф. Цв. Лазаров" е първото училище в област Пловдив, което създава през 2016г. паралелка за дуално обучение със специалност „Машини и системи с цифрово програмно управление“. Съвместно с двама техни партньори-работодатели са имали възможност да посетят Швейцария, което е осъществено с подкрепата на програма ДОМИНО 1 с основна цел усвояване модела на швейцарското професионално образование. Към настоящият момент тези фирми продължават да бъдат техни партньори в обучението. Като първата година от създаването на дуалната паралелката броя на обучаващите се деца е бил 14 , с годините той достигал 26. В момента се предлагат за обучение 2 дуални паралелки, втората със специалност - „Ремонт на летателни апарати“.

Г-жа Чилингинова, сподели че основната трудност която срещат е, че не всички работодатели са запознати, какво точно е дуалната система и всъщност какво точно се очаква от тях. Тя даде за пример голяма фирма, която е проявяла интерес за кандидатстване за техен партньор, но изпитала затруднение с намирането на формите за участие, с ориентирането къде да ги подадат,

т. е оказва се, че това са системи и нормативни документи с които те не работят и не са им познати.

Втората трудност се оказвали родителите на учениците, те често отписвали децата си от фирмите в които работели по договор, тъй като по тяхно мнение това е тежък и мръсен труд. Трудно се е оказало и възприемането, че това е част от обучителния процес.

След това изказване г-н Радойновски, благодари на г-жа Чилингинова за споделения опит.

По темата взе думата и г-жа Хилда Танчовска - зам. директор по учебно-производствената дейност в ПГ "Ген. Владимир Заимов" гр. Сопот - тя също сподели техния опит от дуалното обучение. През 2023г. завършва първата тяхна дуална паралелка със специалност „Мехатроника“. Обучението е било разпределено във 2 фирми техни партньори, „ВМЗ-Сопот“ и „СКФ Берингс България“. Във „ВМЗ-Сопот“ се обучавали 14 ученика, след завършването си, 12 от тях продължават да работят в същото предприятие, двама продължили образованието си във висши учебни заведения. Не така стои въпроса с фирма „СКФ Берингс България“ която обучавала 12 деца, само 4 ученика продължили работа си във фирмата. Същата отчита своите пропуски, като недостатъчната информираност за мотивация на обучаващите, за последваща работа в тяхното предприятие.

Нямат случай на отказал се ученик от дуална форма на обучение. Затруднение са изпитали за дуалното обучение в сферата на ХВП, поради липса на фирми партньори. И към настоящия момент вече не предлагат такава паралелка. Приемът в дуална паралелка със специалност „Мехатроника“ продължава да се изпълнява.

След споделеното от представителите на професионалните гимназии, г-н Радойновски продължи по темата, като предложи на аудиторията да ги запознае какво предстои, т. е върху какво стъпва идеята на Министерството на образованието за устойчивото развитие на дуалното образование. По негови думи основната им цел е професионалното образование да отговаря максимално на потребностите на пазара на труда. Оптимално разпределение на отговорностите между държавата и частния бизнес, от своя страна бизнеса да участва максимално в обучителния процес. От практиката се приема максималното разпределение на отговорностите да е някъде по средата. Към момента има такова нормативно изискване в което браншовите организации и работодателите да участват в работния процес, и участието им да е ефективно. Но тук основния проблем се оказал липсата на достатъчно капацитет.

Друг компонент който отчита Министерството на образованието като важен е 4-5 годишния цикъл на професионалното обучение. Като разходите на работодателите през първите 2-3 години са непродуктивни, т. е нямат приходи. След 12 клас работодателя реално започва да генерира приход който в случая покрива разходите за целия период. Това според г-н Радойновски е идеалния случай, който на този етап в България е невъзможен за постигане. Необходимо е държавата да направи всичко необходимо фирмите-партньори да са на печалба, това ще гарантира устойчивост на системата.

Други системни проблеми в това отношение са недостатъчната комуникация между партньорите и заинтересованите страни, както и липсата на системни данни и информация, която да се събира, анализира и обработва.

Г-н Радойновски обясни какво се предвижда да се изпълни по програма ДОМИНО 2. Министерството на образованието решило да има предварителна консултация със заинтересованите страни по места. Това дава възможност да се дадат предложения и препоръки които да бъдат отразени в бъдещите програми и създаване на организационни предпоставки, така че да се подобри комуникацията на секторно ниво. Идеята е била на национално и регионално ниво да се

стимулира създаването на кординационни звена които да кординират бизнеса, професионалните гимназии и РУО. Да отговарят за организацията на информационните кампании сред заинтересованите лица и организиране на реални посещения във фирмите. Необходимо е картографиране, т. е фирмите в областта да знаят какви специалности се предлагат на съответната територия.

Думата взе г-жа Иванка Киркова - началник на РУО-Пловдив, която сподели че област Пловдив е първенец в предлагането на дуално обучение в годините в сравнение с останалите области. По нейни думи това се дължи на общите усилия на всички заети в този процес, личната ангажираност, мотивация и комуникация на всеки един от тях. Тя обясни, че Министерството на образованието е дало срок в който бизнеса да попълни и предаде форми на заявки за участие за бизнес партньори, но тези срокове не били спазени и голяма част от фирмите не успели да участват в кандидатстването. Така според нея е необходимо когато наближават сроковете за кандидатстване да има създадено кординиращо звено което да се занимава с информационни и медийни кампании за популяризирането на дуалното образование, или пътна карта от бизнеса в която по схематичен начин лесно и просто да е указан начина по който се кандидатства. Идеята е да се въздейства на системно ниво за да се създадат предпоставки за дългосрочни успехи и устойчивост.

Друг важен компонент с който г-н Радойновски запозна присъстващите е липсата на система за анализ и обработка на информацията, базирана на доказателства и решаване на процесите. Условно идеята е от една страна, да е системата за нужната информация, от друга страна капацитет за анализ, това ще е свързано със сформиранието на интердисциплинарни екипи от изследователи от университетите, главно с икономически профил които да обработват нужната информация. В момента МОН събира голямо количество информация, но липсва капацитет за анализ и за прогнозиране.

Друг нов компонент е дуалното обучение да дава възможност за социално включване. Т. е да се предложи и осигури достъп и на децата в неравностойно положение. Да бъдат насочени към икономически слабо развити населени места, малцинствени групи, включително и имигранти, да получават и подкрепа при затруднение в обучението, както и при намирането на работа. Предвижда се изграждането на 2-3 центъра в някои райони на страната.

Последният компонент който представи г-н Радойновски представлява комуникационна информационна стратегия и информираност на всички нива. Идеята която е заложена е да се осигури добра информираност на национално и местно ниво за популяризиране на професионалното обучение. Да се стимулира компонента сътрудничество и информираност за наличието на конкретните професионални гимназии разположени на територията на съответния район. Става въпрос за национална платформа, годишен календар, изграждане на контактни точки, по точно казано центрове за кариерно ориентиране, които да играе ролята на посредник между образованието и работодателите, да е ангажиран в проследяване на цялостния процес да свързва, изпълнява и кординира всички необходими протичащи процеси.

Г-жа Иванка Киркова - началник на РУО-Пловдив, взе думата и сподели че за първа година Община Пловдив е станала партньор със свое общинско предприятие „Градини и паркове“ на базата на което са създадени две дуални паралелки със специалност “Озеленяване“ и Цветарство“, което означава че нещата плавно и постепенно се случват и на местно ниво. Идеята е създаване на звена които да отговарят само за дуалното образование на местно ниво.

След изказването г-н Радойновски, даде възможност на присъстващите да споделят какво мислят, правилна ли е посоката на действие в подкрепа на дуалното образование.

Г-жа Веселина Карапеева - директор на МГ „Акад. Кирил Попов“ взе думата и попита дали ще се обособят направления които да бъдат приоритетни на база областно ниво в зависимост от потребностите на бизнеса. Тя обясни, че в училището имат специалност“ Системно програмиране“ и желаят да минат към дуално обучение, но нямат възможност да осигурят за учениците от 11 клас-2 работни дни в софтуерна компания и за 12 клас съответно 3 работни дни. Основният проблем е, че фирмите от IT-сектора не могат да осигурят конкретно работно място, тъй като те трябва да имат обособени учебни зали в своите компании.

Г- н Радойновски, благодари за точния въпрос и уточни, че област Пловдив е голяма и развитието на IT-сектора ще продължи да се развива с бързи темпове, което от своя страна накарало Министерството на образованието да сложи фокус върху на IT-сектора.

Бизнесът в тази сфера ще има все по голяма нужда от специалисти, при което те смятат, че това ще бъде един успешен модел на дуално обучение.

Г- н Радойновски сподели, че по този въпрос ще получат целенасочено съдействие от страна на МОН за осигуряване на компании и фирми за обучение от IT-сектора и благодари на присъстващите за проявения интерес от представената информация.

С това дневният ред по т.1 беше изчерпан и г-н Димитър Добрев закри заседанието на Постоянната комисия по заетостта към Областния съвет за развитие на област Пловдив.

Д-Р ИНЖ. ИЛИЯ ЗЮМБИЛЕВ
Област Пловдив

НАДЯ КОЛЕВА

Старши експерт в/отдел КЕИ

Секретар на Постоянната комисия по заетост към Областния съвет за развитие на област Пловдив

